

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії **Кисельова Тетяна Іванівна**, 1995 року народження, громадянка України, освіта вища – у 2021 році закінчила магістратуру Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського.

Виконала акредитовану освітньо-наукову програму підготовки доктора філософії «Музичне мистецтво».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та стратегічних комунікацій України № 118 від 27 червня 2025 року, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради:

Рощенко Олена Георгіївна – доктор мистецтвознавства, професор кафедри історії української і зарубіжної музики ХНУМ імені І. П. Котляревського;

Рецензентів:

Батовська Олена Миколаївна – доктор мистецтвознавства, професор кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Іванова Юлія Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Опонентів:

Бермес Ірина Лаврентіївна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка

Заверуха Олена Леонідівна, кандидат мистецтвознавства, доцент завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу Факультету музичного

мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

на засіданні 04 вересня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво **Кисельовій Тетяні Іванівні** на підставі публічного захисту дисертації **«Хор у grand opera: композиційно-драматургічний та виконавський аспекти»** за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Дисертацію виконано в Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та стратегічних комунікацій України.

Науковий керівник: **Бєлік-Золотарьова Наталія Андріївна**, кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, робота містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень. Наукова праця є завершеною і самостійною, актуальність обраної теми обумовлена відсутністю системного дослідження, що визначають її завершений характер. Актуальність теми зумовлюється відсутністю комплексного дослідження, присвяченого системному аналізу хорового чинника у grand opera як ключового елемента жанру, що поєднує композиційно-драматургічні функції з виконавською специфікою. У центрі уваги – осмислення хору як колективного героя, здатного формувати масштабність та динаміку оперної дії, а також аналіз сучасних виконавських практик, де хор постає важливим елементом постановочної концепції. Робота вирізняється науковою новизною та практичною значущістю: уперше запропоновано систематизацію драматургічних функцій хору в grand opera та визначено специфіку його інтерпретаційних моделей у сучасній оперній практиці. Отримані результати мають вагоме значення як для музикознавчої науки, так і для виконавської діяльності та освітньої практики. Вимоги до оформлення дисертації дотримано. Вимоги щодо оформлення дисертації виконано.

Здобувачка має **3** наукових публікації за темою дисертації у спеціалізованих фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Кисельова, Т. (2023). Два світи хорової драматургії опери «Robert le Diable» Дж. Меєрбера, Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти, 68, 107–124, DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum1-68.06>
https://intermusic.kh.ua/vypusk74/problems_74_10_Jian_212-230.pdf

2. Кисельова, Т. (2024). Хорова складова інноваційної постановки "Les Huguenots" Дж. Мейєрбера в Мангаймі, Слобожанські мистецькі студії, 1, 46–49, DOI: <https://doi.org/10.32782/art/2024.1.9>
3. Кисельова, Т. (2024). Жанровий синтез в опері «La muette de Portici» Д. Обера, Аспекти історичного музикознавства, 35, 181–197, DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum2-35.10>

У дискусії взяли участь, поставили питання та висловили зауваження:

Рощенко Олена Георгіївна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри історії української і зарубіжної музики ХНУМ імені І. П. Котляревського, із питаннями, зокрема:

1. *Ви розглядаєте роль хору в оперній дії на основі жанрового підходу, обираючи як предмет вивчення французьку grand opera. До яких ще жанрових різновидів опери слід застосувати подібний методологічний підхід, вивчаючи роль хору в оперній дії?*

На питання голови здобувачка надала повну відповідь, зокрема, зазначила, що жанровий підхід, безумовно, можливо застосувати й до першого зразку німецької романтичної опери «Der Freischütz», 1821 К. М. Вебера та до ранніх реформаторських музичних драм Р. Вагнера («Летючий Голландець», «Тангойзер», Лоенгрін), де хор постає як дієвий колективний персонаж, а сцени за його участі перетворюються на масштабні драматургічні блоки.

Батовська Олена Миколаївна – доктор мистецтвознавства, професор кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, із питаннями, зокрема:

1. *Підрозділ 1.1 присвячений «Хору в оперному жанрі як проблемі музикознавства та хорознавства». Як саме у Вашому дослідженні здійснено синтез цих підходів для досягнення наукової повноти? Обґрунтуйте, яким чином запропонований вами синтез допоміг розкрити драматургічні функції хору в grand opéra.*

2. *Які специфічні виконавські та постановочні труднощі постають перед хормейстером при підготовці хору до постановки grand opéra? Чим вони відрізняються від викликів, пов'язаних з роботою над класичним оперним та кантатно-ораторіальним репертуаром?*

На всі питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили рецензента, зокрема Т. І. Кисельова зазначила, що музикознавчий рівень зосереджений на композиційно-драматургічних функціях хору, а хорознавчий – сфокусований на виконавській специфіці; підкреслила, що виконавські складності стосуються, передусім наявності великого хорового колективу, адже для постановок опер в жанрі grand opera кількість артистів хору має бути не менш

80-100 осіб для створення протиборчих таборів, що в свою чергу ускладнює досягнення різних видів ансамблю: ритмічного, динамічного, вокального, дикційного тощо. Важлива вокальна і фізична витривалість артистів хору, бо зразки великої французької опери передбачають багатогодинну драматичну дію з насиченими мізансценами. Тут важлива співпраця режисера і хормейстера, адже перенасичення дієвими мізансценами може привести до втрати ансамблю між оркестром, солістами і хором.

Іванова Юлія Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського, із запитанням:

1. Чи можна вважати, що в аналізованих Вами творах композитори створювали хорові макросцени, які функціонують як окремі драматургічні блоки? Наведіть приклад.

2. Ви аналізуєте постановки «La Juive» (2003, 2015) та «Les Huguenots» (2018, 2023). Які тенденції інтерпретації хорових сцен спостерігаються в цих прикладах?

На всі питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили рецензента. Зокрема, здобувачка підкреслила, що в *grand opera* композиторами створені масштабні хорові сцени, які можна визначити як макросцени, наприклад, сцена освячення мечів з IV дії «Les Huguenots» Дж. Мейєрбера; зазначила, що в постановках «La Juive» (2003, 2015) та «Les Huguenots» (2018, 2023) простежується прагнення режисерів і хормейстерів вивести хор «на перший план», надати йому не лише музичного, але й значного акторського навантаження. Це принципово відрізняється від постановок середини ХХ ст., де хор, переважно, не отримував дієвих, різнопланових мізансцен.

Бермес Ірина Лаврентіївна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка, із запитаннями, зокрема:

- 1. У дисертації наведено два приклади наслідування та творчого розвитку на українському ґрунті традицій *grand opera* – «Тарас Бульба» М. Лисенка та «Богдан Хмельницький» К. Данькевича. Чи відомі Вам ще інші приклади?*
- 2. У чому прослідковується зв'язок *grand opera* з німецьким бідемасром?*
- 3. Чи можна стверджувати про італійський слід у *grand opera*, принаймні, у фінальних сценах?*

На всі поставлені питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили опонента, зокрема зазначила, що в українській опері є зразки, що творчо розвивають традиції *grand opera* – «Облога Дубно» П. Сокальського,

«Вій» В. Губаренка; зазначила, що зв'язку з німецьким бідермайєром в *grand opéra* не виявлено; наявність італійського сліду підкреслила у п'ятиактній опері Дж. Верді «Don Carlos» (1867), якій властиві ознаки, притаманні *grand opéra*: історичний сюжет, наскрізна драматургія, масштабні хорові сцени за рахунок яких створені монументальні кульмінації.

Заверуха Олена Леонідівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, із запитаннями, зокрема:

1. *Виявляючи драматургічні функції хорового чинника в опері «La muette de Portici» Д. Обера у підрозділі 2.1 Ви зазначаєте, що композитор «надає хоровому чиннику таке функціональне навантаження: динамічно-дієве, коментатор подій, функції підтримок думок героїв та функцію тла» (с. 72 дис.). У тексті роботи Ви достатньо обґрунтовано у процесі розгортання аналізу опери додаєте алегоричну (с. 74-75 дис.), метафоричну та епічну (с. 76 дис.) функції. У підсумку даного підрозділу спостерігаємо ще й соціально- політичну, кульмінаційну, емоційно-психологічну функції та функцію очікування (с. 77 дис.). У Висновках до другого розділу Ви вказуєте, що «хоровий чинник в «La muette de Portici» Д. Обера отримав функції: очікування, конкретно-історичного тла, динамічно-дієву, алегоричну, кульмінаційну» (с. 134 дис.). Як бачимо, драматургічні функції хору різняться в тексті роботи і висновках до другого розділу. Те ж саме спостерігаємо і в підрозділі 2.2., в аналізі опери «Robert le Diable» Дж. Мейєрбера, де у висновках до розділу 2 відсутні коментуюча і поліфункціональна драматургічні функції хорового чинника, які вказані в тексті роботи, і навпаки, – у матеріалі підрозділу не зазначена метафорична функція, зазначена у висновках (хоча дві останні (поліфункціональна і метафорична) є цілком зрозумілі з тексту кваліфікаційної наукової праці). Обґрунтуйте, будь ласка, Вашу позицію у розбіжності встановлених Вами драматургічних функціях хорового чинника у текстах підрозділів та висновках до другого розділу опер Д. Обера та Дж. Мейєрбера.*
2. *Ви описуєте етапи постановочної роботи. Чи знайомі Ви особисто з процесом театральних постановок?*
3. *Чи переглядали Ви постановки опер «La muette de Portici» Д. Обера, «Robert le Diable» і «Les Huguenots» Дж. Мейєрбера, «La Juive» Ф. Галеві у відеозаписах, або, можливо, особисто відвідували у театрах при написанні дисертації (окрім тих, котрі Ви аналізуєте у пунктах 3.3.1 і 3.3.2) ? Якщо так, наведіть приклади.*

На запитання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили опонента. Здобувачка зазначила, що у процесі аналізу хорового чинника в операх «*La muette de Portici*» Д. Обера та «*Robert le Diable*» Дж. Мейєрбера були визначені чисельні драматургічні функції, які наявні в тексті підрозділів, а найбільш значимі з них надані у висновку до другого розділу; зауважила, що брала участь як артистка хору у постановках опер «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта та ін.; підкреслила, що знайомила з відеозаписами ще декількох постановок, зокрема: «*La muette de Portici*» у виконанні Opéra-Comique (Париж, 2012), «*Robert le Diable*» у постановці Royal Opera House (Лондон, 2012), а також «*Les Huguenots*» у Sydney Opera (2015). Ці перегляди дозволили співставити різні виконавські концепції постановників і глибше зрозуміти, як хор функціонує на сучасній сцені у різних культурних контекстах.

Результати відкритого голосування:

«За» проголосували 5 членів ради,

«Проти» проголосувало 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Кисельовій Тетяні Іванівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Олена РОЩЕНКО